

- 253 Josip Lavrič, Ljubljana
 254 Avgust Jenko in Ana, Ljubljana
 255 Avgust Volk, Ljubljana
 156 Lojza Smerkolj za Vali Busbah, Ljubljana
 257 Antonija Verbajš, Ljubljana
 258 Cisterijanski samostan Stična
 VILJEM KREIČI, ODVETNIK, LJUBLJANA
 arh. enota;
 59 Karel Čeč, Ljubljana
 62 ing. Heribert Del Cott, Avstralija
 64 Margareta Drenig, Ljubljana
 67 Marija Drogenik, Ljubljana
 68 Berta Deter, Ljubljana
 75 Emil Ecker, Ljubljana
 91 Karl Gnidica, Ljubljana
 93 Margit Golob, Ljubljana
 103 Jožica Grosek, Rašpok pri Mariboru in Emilija Senica, Trebnje
 114 Ivan Jelačin, trgovec, Ljubljana
 117 dr. Adolf Kaser, Ljubljana
 122 Marija Klemenčič
 152 Josip Kunc & co., Ljubljana
 164 Frančiška Magister, Gornelje
 180 Marija Modic, Ljubljana
 182 Frančiška Mravlje, Ljubljana
 196 ing. Franjo Pahernik in Marija, Vuhred
 201 Ivan Pezdir, Ljubljana
 209 Špela Pirkmajer, Ljubljana
 218 Rudolf Požlep, Ljubljana
 220 Leopold Pribošič, Ljubljana
 244 Marija Seliškar, Lukovica
 260 Mihael Tischler, Ljubljana
 311 Mirko Wallstretten, Ljubljana
 326 Margareta Žemlja, Ljubljana

FRIDERIK LUCKMAN, ODVETNIK, LJUBLJANA
 arh. enota;
 9 Andrew Gassner, London in Leo Gosser, Bistrica pri Trzinu

36 Leopold Weiss, Ljubljana
 JOSIP CIRIL OBLAK, ODVETNIK, LJUBLJANA
 arh. enote, 4, 45 do 56

ZUSAMMENFASSUNG

Die Verstaatlichung des Privateigentums in den Beständen der Justizorgane in Ljubljanaer Einheit des Historischen Archivs Ljubljana

Žarko Bizjak

Im Prozeß der Verstaatlichung des Privateigentums haben auch die Justizorgane mitgewirkt. Ihre Zuständigkeit in diesem Prozeß wurde mit jedesmaliger Gesetzgebung festgesetzt. Die Absonderungsanweisungen für das Archivgut der Gerichte sind mangelhaft, falls es geschätzt wird, daß dieses Schriftgut den Charakter des Archivgutes hat. Das Historische Archiv Ljubljana hat noch nicht, außer seltener Ausnahmen, das nach dem Zweiten Weltkrieg entstandene Schriftgut der Gerichte übernommen, gleichfalls hat das Archiv mindestens im allgemeinen dasjenige Schriftgut nicht evidentierte, das unter Beachtung der Vorschriften schon längst übernommen werden müßte. Wegen des bekannten Zustandes in den Gerichtshöfen und aus der Instandhaltung des im Archiv schon aufbewahrten Archivgutes ausgehend, hat man Angst, daß das Archivgut, wofür man interessiert ist, nicht im ganzen erhalten ist. Die Justizbestände im Archiv, wenigstens diejenige, die dieses Archivgut enthalten sollten, sind leider nicht dermaßen geordnet, daß die Verwender einen einfachen Zutritt zum Archivgut das sie interessiert, haben würden. Das bedeutet zugleich, daß die vom Archiv angebotenen Informationen hinsichtlich derartigen Archivgut in den Justizbeständen, unvollkommen und vielleicht auch irreführend sind.

Arhivsko gradivo o prisilnih odvzemih zasebnega premoženja v povojnem času na širšem območju ljubljanske regije v upravnih fondih Zgodovinskega arhiva Ljubljana

Dušan Bahun

V zadnjem času se izredno mnogo govori in piše o vračanju premoženja, ki je bilo na najrazličnejše načine odvzeto državljanom tekom minulih štirih desetletij. Navadno je govora o vrnitvi nacionaliziranega premoženja, čeprav dejansko ne gre samo za premoženje, ki je bilo nacionalizirano. Pri tem gre za očitno mešanje pojmov, kajti tako avtorji raznih člankov na to temo kot tudi neposredno prizadeti občani večinoma ne razlikujejo med nacionalizacijo, zaplembo, razlastitvijo ali odvzemom premoženja na kaki drugi pravni podlagi, razlikovanje med temi pojmi pa je seveda bistvenega pomena. Občani se v vedno večji meri obračajo na arhive z vprašanji, kje dobiti podatke o odvzemih

premoženja v povojnem času. Da bi lahko odgovorili na vsa ta vprašanja, moramo nujno poznati pravne osnove za odvzem premoženja in institucije, ki so pri tem na kakršenkoli način sodelovale oziroma so bile za odvzeme pristojne.

V omenjenih procesih odvzema zasebnega premoženja so bili udeleženi tako sodni kot tudi upravni organi. Med upravnimi institucijami na regionalnem nivoju je treba v prvi vrsti omeniti mestne oz. okrajne ljudske odbore, pozneje pa tudi občinske ljudske odbore, ki so v ta namen formirali odgovarjajoče organe. Tako so npr. okrajni in mestni ljudski odbori sestavili zaplembe komisije, ki so morale ob izrekanju zaplembe sestaviti popis

in cenitev vsega zaplenjenega premoženja. V postopku priprave in izvršitve zaplembe je sodelovala tudi uprava narodne imovine na ravni okraja oz. mesta. V proces agrarne reforme so bile vključene na ravni okraja posebne komisije za agrarno reformo. Tudi pri prvih dveh nacionalizacijah so sodelovale komisije, ki so jih imenovala zvezna oz. republiška ministrstva z nalogo, da opravijo inventuro podjetij in primopredajo njihovega premičnega in nepremičnega premoženja. Za izvedbo tretje nacionalizacije so bili zadolženi občinski ljudski odbori, ki so preko komisij za nacionalizacijo izvrševali prevzem najemnih zgradb in gradbenih zemljišč. Pri razlastitvah premoženja so bili udeleženi okrajni oz. mestni ljudski odbori, ki pa so morali izdane akte o razlastitvi obvezno predložiti v potrditev republiški vladi.

V nadaljevanju se moramo nujno vprašati, kakšno gradivo najdemo v upravnih fondih za obravnavano problematiko. Za preučevanje zaplembe so najvažnejši spisi okrajnih in mestnih zaplembnih komisij ter uprav narodne imovine. Za agrarno reformo je gradivo okrajnih komisij za agrarno reformo ohranjeno zelo fragmentarno, zato je zanjo nujno potrebno iskati podatke v arhivskih fondih republiških ministrstev za kmetijstvo in finance. Povsem enako ugotovitev lahko podamo tudi za problematiko prvih dveh nacionalizacij, kjer lahko največ gradiva dobimo v fondih zveznih oz. republiških ministrstev, zlasti ministrstev za industrijo, rudarstvo, trgovino in preskrbo ter finance. Gradivo o tretji nacionalizaciji najdemo v fondih občinskih ljudskih odborov oz. okrajnih ljudskih odborov kot drugostopenjskih organov za odločanje v primeru pritožb prizadetih občanov. Gradivo o razlastitvah najdemo v arhivskih fondih okrajev oz. mest. Pripomniti pa vsekakor moramo, da je iskanje gradiva zelo otežkočeno v primerih, ko se je premoženje odtujevalo po delih in to na zelo različnih pravnih temeljih oziroma kadar so oškodovanci vložili tožbe na sodiščih ali se pritoževali pri upravnih organih. Razvid nad gradivom otežujejo tudi pogoste upravnoteritorialne spremembe v preteklosti, novi upravni organi so namreč k svojemu lastnemu gradivu priključevali tudi spise ukinjenih upravnih institucij kot svoje lastne predpise.

Če se ozremo na pglavitne fonde, ki vsebujejo važne podatke o odtujitvah zasebnega premoženja, moramo na prvem mestu izpostaviti fond Okrajnega ljudskega odbora Ljubljana – okolica, ki je deloval v letih 1945-1955 in je teritorialno obsegal večino obljublanske regije, po ukinitvi okrajev Grosuplje in Kamnik v letu 1952 pa je praktično sam obvladoval celotno regijo. V fondu se nahajajo spisi okrajne uprave narodne imovine, evidenca splošnega ljudskega premoženja, spisi in delovodniki agrarne reforme, zelo raznovrstne podatke pa najdemo tudi o razlastitvah, sekvestracijah in zaplembah, pa tudi o najrazličnejših spremembah posestnih stanj na podlagi zemljiškoknjižnih spisov. Za območje grosupeljskega okraja najdemo v fondu Okrajni ljudski odbor Grosuplje spise agrarne reforme in nacionalizacije ter zaplembe spise s seznamom zaplenjenih posestev in oseb, obsojenih

Vlada Ljudske Republike Slovenije, ob miselnosti uporabi 4. in 5. člena splošnega zakona o državnih gospodarskih podjetjih, na podlagi 15. člena zakona o nacionalizaciji zasebnih gospodarskih podjetij in v miselnosti odločbe vlade LRS z dne 19. maja 1948 št. S-sal. 293,

o d l o ž b a ,

da se podjetje ~~.....~~.....
izroča v upravo Ministrstva za industrijo, rudarstvo in elektrifikacijo LRS.

Ljubljana 19. maja 1948.
Štev. S-sal. 293/2.

po pooblastitvi predsednika vlade LRS,

Generalni sekretarj
/Popit France/
France

66407

na zaplembo imovine. Bogatejše gradivo z omenjeno problematiko najdemo v fondu Okrajnega ljudskega odbora Kamnik, katerega gradivo obsega praktično vse našete vrste odtujitve premoženja, za sam študij obsega le-teh procesov pa so silno koristni pripomočki indeksi in delovodniki agrarne reforme, zaplenjenih in razlaščenih posestev ter prenosa napremičnin oz. agrarnih interesentov. Za fond okraja Kočevje je potrebno reči, da imamo nad njegovim gradivom nekoliko slabši pregled, boljšega bo mogoče dobiti po končanih delih preurejanja in popisovanja fonda, ki so trenutno v teku, zagotovo pa je mogoče reči, da obsega spise agrarne reforme, zaplembe in nacionalizacij v letih 1946-1955. Omeniti pa moramo tudi fond Okrajni ljudski odbor Postojna, katerega večina območja je danes sicer v pristojnosti Pokrajinskega arhiva Koper, vsebuje pa spise komisije za agrarne operacije na območju današnje občine Cerklje v letih 1947-1954. Za preučevanje odvzemov premoženja na mikronivoju najdemo ustrezno gradivo tudi v fondih krajevnih ljudskih odborov, ki so dobivali sodbe oz. odločbe višjih sodnih in upravnih instanc v vednost. S pojavom občin kot novega upravnega organa v letu 1952 in še zlasti z uvedbo novega komunalnega sistema v letu 1955 pa se je tozadevno gradivo pričelo koncentrirati tudi v fondih občinskih ljudskih odborov, ki nam lahko nudijo še zlasti dokaj kompletno podobo tretje nacionalizacije v letu 1958, za izvedbo katere so bile po novi zakonodaji pristojne občine.

S tem bi bila v bistvenih potezah podana slika gradiva o odvzemih premoženja na obravnavanem območju. Pri tem pa seveda ne smemo prezreti povezave odnosa med arhivi in iskaleci informacij s splošnim odnosom družbe do arhivov in njihove dejavnosti. Na tem področju je marsikaj že nepre-

klicno zamujenega, kar seveda v precejšnji meri onemogoča arhive, da bi lahko hitro in kvalitetno odgovorili izzivom časa ter s tem prispevali k razreševanju te danes tako aktualne problematike.

ZUSAMMENFASSUNG

Das Archivgut betreffs der Zwangsabnahmen des Privateigentums in der Nachkriegszeit im breiteren Gebiet der Ljubljanaer Region in den Verwaltungsbeständen des Historischen Archivs Ljubljana

Dušan Bahun

Die Aktualität der Problematik fordert von den Archi-

ven immer größere Belastungen im Zusammenhang mit dem Registraturgut betreffs der Zwangsvermögensabnahmen nach dem Krieg. Um das entsprechende Schriftgut finden zu können, müssen wir dringend von der damals gültigen Gesetzgebung und den in diesen Prozessen mitwirkenden Institutionen ausgehen. Die Verwaltungsinstitutionen auf regionaler Ebene haben zu dieser Absicht spezielle Kommissionen formiert. Das entsprechende Archivgut ist in den Beständen der Gemeinde- und Bezirksvolksausschüssen zu finden, und im Zusammenhang mit den ersten zwei Nationalisierungen und der Agrarreform jedoch vor allem in den Beständen der zuständigen Republik- und Bundesinstitutionen. Ein Bild von den Zwangsabnahmen auf Lokalebene bieten uns auch die Bestände der Ortvolksausschüssen, in denen die Abschriften der Bescheiden von höheren Gericht- und Verwaltungsinstanzen aufbewahrt werden.

Uredništvo portala SIstory nima soglasja avtorja za objavo članka